

Jiří Chmelař, Hospodářská a finanční politika Ferdinanda I. v Čechách, Praha 2014, disertace

(posudek vedoucího práce)

Je známou, snad až banální skutečností, že raně novověká studia prožívají u nás už několik desetiletí doslova boom, a to nejen ve smyslu čistě kvalitativním, ale stejně i kvalitativním. Přesto se najdou celé tematické okruhy, oblasti, kterých se badatelská orientace dotkla zatím spíše okrajově. K těm patří témata, které byly v dřívější historiografii nazírány jako správní, či finanční dějiny. Souvisejí s tématy jako hospodářská politika, finance, daně, centralizace, její projevy apod. V neposlední řadě v tomto kontextu je po dlouhá desetiletí pozorovaný badatelský menší zájem o osobnost první Habsburka na českém trůnu v raném novověku, totiž Ferdinanda I. Jedná se klasické badatelské okruhy, které jako by ustoupily těm (v danou chvíli) modernějším, či progresivnějším. V dlouhodobé badatelské perspektivě, či spíše retrospektivě, se ovšem stejně prokáže důležitost těchto témat, protože raně novověký stát, přece jen představuje krystalizační jádro státu moderního.

Zabývat se hospodářskou a finanční politikou Ferdinanda I. představuje pustit se do velice širokého komplexu otázek, které mají nejen rozsáhlou doslova po celé Evropě roztržštěnou literaturu, ale neméně také prameny. Nemohu na tomto místě pomlčet o slavných Hofzhamtsbücher, Finančního archivu ve Vídni, které vděčí za svůj vznik právě sledovanému Habsburkovi. Pozoruhodným pramenným zdrojem představuje potom pro naše země dluhová agenda předbělohorských Habsburků, stejně jako dokumenty České dvorské komory, uložené v Národním archivu. To jsou jen tři položky, položky nadmíru bohaté a obsažné, které prezentují náročnost tématu.

Jiří Chmelař se před léty pokusil - s nesporným zdarem - zhodnotit finanční politiku Maxmiliána II. Proto si vybral téma své disertace hospodářskou a finanční politiku jeho otce, Ferdinanda I. Práce je strukturovaná chronologicky. Vchází logicky z životopisu Ferdinanda od jeho narození do jeho smrti. Mládí Ferdinanda je zpracováno z důvodu, že formovalo názory budoucího krále, které později byly aplikovány i v Českém království. Disertace je rozdělena do pěti hlavních kapitol, které jsou strukturovány do řady podkapitol. Každá z hlavních kapitol se týká jednoho desetiletí s výjimkou první, která zpracovává Ferdinandův život od narození do roku 1530. Zahrnuje tak rovněž volbu na český královský trůn a první vážné hospodářské krize. Další kapitoly se týkají

vývoje správy královských veřejných financí, druhů příjmů a výdajů, Dvorské komory, nadřízeného úřadu České komory a zdejší správě financí v 16. století. Dále je zařazena kapitola o půjčkách jako fenoménu doby. Křesťanství se od prvopočátků stavělo k úvěru zcela odmítavě. Změny přišly až na konci 15. století a počátku století následujícího, kdy mizí traktáty proti lichvě a je uzákoněna desetiprocentní úroková míra ve Vladislavském zřízení zemském roku 1500 a další novelizace v následujících zemských zřízeních 16. století. Poslední obecná kapitola se týká monetárních systémů, které byly v našem geografickém prostoru využívány a panovníkových pokusů o unifikaci.

Samostatným tématem je měnová politika, ale také finanční každodennosti, protože v době Ferdinandova paralelně byly v platnosti tři měnové systémy. A "úřední zrušení" pražského groše vůbec neznamenalo konec této měny. Jako početní peníze přetrvala až do počátku 19. století. Toto samo je téma na samostatnou monografii. Protože řada specifík jednotlivých měn, ale zejména zvyklosti v jejich praktickém používání, dosud nebyla poznána. Jsou to komplexní otázky, které měly dobové zvykové mechanismy, které z nemalé části nebyly písemně zpravidla fixovány. Tak z nemalé části unikají poznání jak moderních historiků, tak numismatiků.

J. Chmelař zvolil ve své disertaci podstatě chronologické líčení v rámci jednotlivých problémových okruhů. Jistě se nejedná o jediný možný přístup, spíše jeden z možných. Myslím, že lze tuto volbu akceptovat. Možná spornější v tomto kontextu je používání pojmu "*krize*". Soudím, že je v historické literatuře velice, ba silně nadužíván. Autor by se mohl k tomuto problému vyjádřit v rozpravě. Autorovi se celkově podařilo zmapovat hlavní problémové okruhy, na kterých se Ferdinand I. pokoušel stavět svoji hospodářskou politiku. Je zřejmé, že síla setrvačnosti domácích zvyklostí se docela houževnatě bránila racionálnějšímu přístupu mladého panovníka. Dobře to ukazuje berní systém. Možná měla být více do hloubky vysvětlena filozofie státního dluhu. Jde tu o téma, které má v podstatě každodenní rezonanci v dnešní době. J. Chmelař končí disertaci obratem: "*na otázku, zda lze Ferdinanda I. považovat za prozíravého politika a dobrého hospodáře, musím odpovědět negativně.*" takováto v podstatě silná formulace, aby se rovněž k ní disertant rovněž při diskuzi vyjádřil.

J. Chmelař se snažil poctivě vyrovnat s nástrahami tématu, maximálně přitom vyčerpával domácí zdroje, ty zahraniční alespoň zčásti, jak mu jeho pracovní možnosti dovozovaly. Na váhu zde rovněž padá skutečnost, že se pohybuje mimo akademickou sféru, a disertaci napsal v podstatě ve svém volném čase.

Sumarizují: disertační práci Jiřího Chmelaři doporučuji k obhajobě.

V Praze 6. července 2014

Prof. Jaroslav Čechura